

Kyoto

Ook de alarmerende berichten gelezen in de kranten? Het waren er drie op één week tijd.

Door de opwarming van de aarde zal in 2100 - en dat is echt niet lang meer: sommigen van onze kinderen en zeker onze kleinkinderen maken dit waarschijnlijk nog mee - het noordpoolijs verdwenen zijn. Dat is zeer slecht nieuws voor de ijsbeer, poolvos en.... de eskimo.

Verder lezen we dat 15.589 dieren- en plantensoorten wereldwijd met uitsterven zijn bedreigd. Het gaat hier onder andere over de krokodilsalamander uit China, de komkommerboom uit Jemen, de zoetwaterzaagrog uit de Indische en Stille Oceaan, de groene sfinxmot uit Hawaïi ...en zoveel andere interessante soorten.

Ook dichterbij ons is er slecht nieuws: 226 (43%) van de 524 Europese vogelsoorten zijn bedreigd. En er zitten ook een paar heel 'dagdagelijkse' soorten bij: watersnip, wulp en kievit, fluiter, tapuit en huiszwaluw, grauwe gors, ringmus en kneu. Maar ook cultuurvolgers als huismus en spreeuw hebben het moeilijk in woongebieden.

Natuurbehoud is dan ook nog steeds -en zelfs nu meer dan ooit - broodnodig voor mens, dier en plant. We moeten er bij alle overheden blijven op hameren. De inspanningen voor natuurbehoud mogen niet verslappen. Niet in de wereld, niet in Vlaanderen, niet in onze steden en gemeenten. We moeten er blijven op aandringen dat er dringend meer werk moet gemaakt worden van het halen van de Kyotonormen om de opwarming van onze planeet tegen te gaan. De ecologische voetafdruk - het aantal vierkante kilometer dat nodig is om milieuschade die onze activiteiten veroorzaken, te compenseren - ligt uiteraard het

WOORD VOORAF

hoogst in onze westerse landen. En Noord-Amerika spant hier de kroon. Het is dan ook bijzonder wraakroepend te moeten vaststellen dat de hoogbegaafde president van de USA niet wil weten van Kyotonormen. En het is nog pijnlijker dat deze oorlogszuchtige cowboy werd herkozen. Ook in de USA heeft de milieubeweging dus nog heel wat werk.

Gelukkig is er ook goed nieuws dicht bij ons. De zeearend, de zwarte ooievaar en de vale gier doen het beter. Net door gerichte maatregelen te nemen en natuurgebieden (!) hiervoor te voorzien. In ons werkingsgebied is er bijzonder goed nieuws: dankzij het in huur nemen van een terrein van het OCMW van Boechout, kunnen we ons natuurgebied Molenbeekvallei met 2,5 ha uitbreiden. Meer info verderop in deze Rietvink. En binnenkort kunnen we - eindelijk - starten met een groots natuurproject in de Boshoeck. Daarover lees je meer in de volgende Rietvink.

Maar het beste nieuws komt uit Mortsel. Van het Contactforum voor Erfgoedverenigingen mochten we uit de handen van minister Van Mechelen een oorkonde in ontvangst nemen met een bijhorende geldprijs voor het educatieve Hazelwormpad op Klein Zwitserland. Een dikke proficiat voor Gitta en de ploeg uit Mortsel die dit schitterende project en dito folder realiseerden.

Allemaal bedenkingen om - al dan niet bij het haardvuur - over te mijmeren op deze donkere winteravonden.

In deze tijd van het jaar past het wensen over te maken. Mede vanwege al onze medewerkers wil ik dan ook het beste toewensen voor 2005 voor jou en al wie je dierbaar is. Moge 2005 een jaar worden waarbij het gezond verstand het haalt op oorlogstaal, het milieubewustzijn het haalt op grof geldgewin.

Bert Andries

NATUURPUNT MORTSEL

Rietvink 1 - 2005

Natuurpunt Morsel bekroond voor Hazelwormpad

Beheerswerken Hazelwormpad

Tijdens een academische zitting op 7 september 2004 mocht Natuurpunt kern Morsel uit handen van Vlaams minister Dirk Van Mechelen een oorkonde in ontvangst nemen voor zijn educatieve project Hazelwormpad. De projectoproep ging uit van het Contactforum voor Erfgoedverenigingen en steunt educatieve en sensibiliseringsprojecten die verband houden met monumenten, landschapszorg of archeologie in het Vlaams Gewest. Een jury beoordeelde alle ingezonden projecten op volgende aspecten: originaliteit en kwaliteit, uitstraling bij het beoogde publiek, organisatorische haalbaarheid en maatschappelijk draagvlak voor de erfgoedzorg.

Minister Van Mechelen bewonderde het enthousiasme van de vele vrijwilligers en beloofde meteen de nodige middelen om ook volgend jaar een nieuwe projectoproep te kunnen lanceren. Na het officiële gedeelte werden de 20 laureaten vergast op een verzorgde receptie, aangeboden door Afdeling Monumenten en Landschappen.

Een opsteker voor onze vrijwilligers, die heel wat van hun vrije tijd in de ontwikkeling van dit project gestoken hebben en zullen steken.

Met de projectsubsidie van 1250 euro zal een deel van de kosten, gemaakt in het raam van het project, kunnen gedekt worden.

Naar aanleiding van de bouw van een boomkamp op Klein-Zwitserland is er heel wat gebeurd. Eén van de uitlopers ervan was dat de bouwers van dit boomkamp wraak hebben genomen door alle palen van het Hazelwormpad uit de grond te rukken en van de hellingen in de bramen te gooien. Het was dus een extra klus, buiten het eigenlijke beheer, om deze palen terug te plaatsen en liefst op een betere manier dan voordien zodat dit een

Hazelwormpad1 - Omheen de palen wordt beton gestort

éénmalige taak zou zijn en geen regelmatige beheerswerkzaamheid.

Op zaterdag hebben we de laatste acht palen verankerd, zodat het Hazelwormpad terug hersteld is. Voorlopig wachten we nog op de Technische dienst van de Stad om een aantal beschadigde plaatjes op de palen te vervangen. Ondertussen werd door de politie PV opgesteld van deze vernielingen, evenals van enkele gevaarlijk opgestelde vallen met scherpe spiesen. Verder werd er ook nog een uurtje besteed aan het knotten van een aantal struiken langs de spoorlijn.

Dirk

Beheerswerken door St.-Gabriëlcollege Boechout

Zoals jaarlijks de gewoonte is, werden ook dit jaar in samenwerking met het zorgproject van St.Gabriëlcollege in Boechout op 26 oktober beheerswerken uitgevoerd op Klein-Zwitserland. Vier jonge, enthousiaste scholieren kwamen opdagen om een aantal beheersklussen uit te voeren. Begonnen werd met een gedeelte van het riet langs de amfibieënpool te maaien, dit om verlanding te voorkomen en ook een mooie zonnige zuidflank te bekomen waar de eitjes kunnen rijpen.

Nadien werd de Japanse Duizendknoop nog eens aangepakt. Alle maaisel werd eveneens afgevoerd waarna ook de nieuwe maaiberm op de zuidkant van de middenberm nog eens voor een derde maal werd gemaaid.

In de namiddag werden de resten en de rommel van het veel besproken boomkamp opgeruimd en werden de daarvoor gebruikte palen van het Hazelwormpad terug geplaatst. Verder kwam ook de man van de werf nog opdagen om een gevaarlijk overhangende boswilg een

NATUURPUNT MORTSEL

beetje in te snoeien.

Tenslotte werd ook een gevaarlijk gespleten hoogstam bekeken. Hiervoor moest echter een offerte gevraagd worden aan een gespecialiseerde firma. Het snoeihout werd langs de wegwand tot een houtwal gestapeld.

Zo werden rond 15h30 de werken van deze dag succesvol afgesloten met speciale dank aan Cedric Missonnier, Koen Rombouts, Ivo Van Boeckel en Jeroen Van Camp.

Verder ook dank aan Kris Vandevoorde en zijn collega's van het St. Gabriëlcollege te Boechout.

Dirk

St.Jozefinstituut Borsbeek aan de slag op Klein-Zwitserland

Op 21 oktober kreeg ik van Annemie Cremers een telefoontje met de vraag of er op woensdag 27 oktober nog een beheersvoormiddag kon doorgaan voor een 10 à 15 leerlingen. Elk jaar wordt door de leerlingen van deze school immers een beheersvoormiddag rond milieu georganiseerd in samenwerking met de gemeente Borsbeek. Op woensdag kwamen tot mijn verbazing een dertiental jongedames en jongheeren van een ong. 16-17 jaar opdagen voor deze activiteit. Uit het voorafgaand gesprek met Annemie bleek het te gaan over kinderen (leerlingen van 11-12 jaar), zodat de vooropgestelde planning en activiteiten niet onmiddellijk overeenkwamen met deze groep van 16-17-jarigen. Op zulke ogenblikken moet je dan even creatief zijn en de planning kunnen omgooien. Terwijl de leerlingen, gewapend met een

NATUURPUNT MORTSEL

Rietvink 1 - 2005

aantal zakken, Klein-Zwitserland van zijn zwerfvuil verlost, werd ook een groot gedeelte van de zijkant van de middenberm gemaaid. Er werd ook stilgestaan bij de bedoeling van het maaien en afvoeren van maaisel. Er werden wat wetenswaardigheden over de mol verteld, en ook over de bruine kikker die werd ontdekt tijdens het maaien werd nog uitleg gegeven, o.m. over het dubbele leven van kikkers en padden.

Er werd ook met belangstelling gekeken naar de gedroogde dode hazelworm.

Dirk

natuurpunt

De parasolzwam doet het goed op Fort 4

Onze nieuwe medewerker Yves Joris, tevens kersverse natuurgids, mocht op 22 november II. tijdens een wandeling op Fort 4 kennis maken met de parasolzwam, de grootste paddestoelensoort van onze contreien. Hij maakte er meteen

Deze parasolzwam is groter dan een mensenhand !

enkele foto's van die duidelijke taal spreken: zijn handspanwijdte (de afstand tussen de kleine vinger en de duim) bedraagt zowat 20 cm. Daaruit kan worden afgeleid dat deze zwammen een doormeter hebben van ong. 25 cm. Ze zijn ook 35 cm groot. Kijk er eens naar uit bij je volgende wandeling op Fort 4...

De natuur op haar mooist

Zwarte kluifjeszwam op Klein-Zwitserland

Bij het zetten van de hekken-paaltjes langs de KMO-gracht in juli 2003 is veel grond omgewoeld. In november 2003 vond ik er nog 6 mooie zwarte kluifjeszwammen (Helvella lacunosa). Het zijn

Prachtvoorbeeld van een zwarte kluifjeszwam

Rietvink 1 - 2005

Toen waren ze nog met zijn zessen...

zakjeszwammen van ongeveer 8 à 10 cm groot.

Dit jaar heb ik er nauwelijks eentje, en dan nog in een povere staat (nauwelijks 3 cm groot en slecht ontwikkeld) kunnen aantreffen.

Hopelijk zal het mycelium die bodemkundige ingreep overleven in 2005 en zich herstellen. Het is bang afwachten, al is er weinig hoop aangezien ook de vele -doorgaans loslopende - honden de gewoonte hebben om hun excrementen te bedekken door grond - en dus ook soms mycelium - weg te krabben. Alleen de stekelige bramen bieden enige garantie...

Yves

**Vandalisme op
Klein-Zwitserland
loopt de spuigaten uit !**

Je houdt het niet voor mogelijk. Wie beleeft er nu in godsnaam plezier aan het systematisch vernielen van een natuurgebied ? Klein-Zwitserland heeft al

NATUURPUNT MORTSEL

geruime tijd af te rekenen met allerlei vormen van vandalisme, gaande van bespoten infoborden en mountainbikers die de bermen op en af crossen tot mensen die er plezier in vinden om vuurke-stook te houden of een heus kamp te bouwen met materiaal van het gebied.

Het wordt van langsom erger. Na het uittrekken van de nochtans stevige

*Detailopname van de met
scherpe palen opgestelde en
gecamoufleerde val*

wegwijzers van het splinternieuwe Hazelwormpad, heeft men er nu niets beter op gevonden dan een dodelijke val aan te leggen op het weggetje tussen de middenberm en de bochtberm. Deze val bestond uit vlijmscherpe palen, die schuin in de grond gestoken waren. Met het risico dat een onschuldige wandelaar er tegenaan kon lopen, zijn been kon openhalen of er in het ergste geval bovenop kon vallen en daardoor gespiest worden ! Dit gebeurt bovendien in een gebied waar op zondag jonge scouts

NATUURPUNT MORTSEL

Rietvink 1 - 2005

komen spelen...

De val was volledig gecamoufleerd, maar gelukkig was er het kennersoog van één van onze medewerkers, die elke vierkante centimeter van het gebied kent en die dan ook onmiddellijk alles afbrak. De daders zijn min of meer gekend maar moeten vanzelfsprekend op heterdaad betrapt kunnen worden om ook daadwerkelijk gestraft te kunnen worden. Misschien kunnen de ouders daarover eens worden aangesproken en op hun verantwoordelijkheid gewezen worden? Enig politietoezicht op zaterdagavond zou ook welkom zijn. Een PV is tenslotte enkel maar een administratief doekje voor het bloeden.

Dank zij de spontane inzet van alweer enkele Natuurpunt-vrijwilligers (Yves, Bart en Dirk) kon één en ander in zijn oorspronkelijke staat hersteld worden. Voor hoelang, vroeg iedereen zich daarbij af.

**De natuur overwintert
op fort 4 :
kom eens kennis maken**

Een tipje van onder de wintersluier : hoe overleeft een boom zonder bladeren, hoe overleeft een vogel de koude?... Wat is een gal op een blad? Wat is een bladrozet op de grond? Kijk, een konijn op de wei, een egel onder het blad, een vlinder in de hal! Boeiende kennismaking met de winterse natuur op zondag 23 januari van 10 tot 12 uur. Vertrek aan de burelen van Fort 4, Fortstraat 100. Noteer alvast de data van zondag 17 april (van p tot 11 uur), zondag 26 juni (van 10 tot 12 uur) en zondag 9 oktober (van 10 tot 12 uur): er staan dan opnieuw prachtige natuurwandelingen in de steigers. Meer nieuws in de volgende Rietvink.

Onze vrijwilligers aan de slag
om de Hazelwormpad-palen
ditmaal stevig te betonneren

IN DE KIJKER

OKTOBER: MILIEUMAAND

"...of willen we over enkele tientallen jaren eindigen in een volgebouwd Vlaanderen? Een grote stad? Zonder gebieden om even tot rust te komen? Zonder gebieden waar je verder kan kijken dan het volgende huis in de straat?

Want dat is het alternatief als we niet blijven vechten voor het behoud van de waardevolle stukken natuur die Vlaanderen en onze regio - gelukkig - nog rijk zijn."

De hierboven gestelde vragen schrijft dr. Bert Andries in zijn 'Woord Vooraf' in de driemaandelijkse verschijnende Natuurbrief De Rietvink van oktober 2003, uitgegeven door NATUURPUNT-afdeling Land van Reyen.

Meermaals stelde ik mij de vraag, telkens ik die benaming ergens las, wat is NATUURPUNT, waar staat die naam voor. Nu oktober tot Milieumaand wordt aangekondigd, stak ik mijn licht op bij co-concervator GRIET LAMBERT (foto) van Natuurreservaat Klein Zwitserland, afdeling Land van Reyen.

Van-Griet vernam ik dat **Natuurpunt vzw**, op zich nog niet echt lang bestaat. Voordien waren er wel de milieubewuste verenigingen **Natuurreservaten** en de **Wielewaal**. Beide genoemde, goed werkende natuurminnende verenigingen stelden vast dat een meer

intense samenwerking hun beider inzet merkkelijk beter kon ten goede komen. Na grondige besprekingen kwam er een vlotte overeenkomst met Natuurpunt vzw als nieuwe benaming.

LAND van REYEN

Mortsel is op vlak van milieubescherming en dankzij de inzet van zeer vele vrijwilligers, meteen lid geworden van Natuurpunt via de afdeling Land van Reyen, gemeenschapsbenaming voor zowel de leden-medewerkers uit de omliggende gemeenten Vremde, Boechout, Hove. Groenbegraving, beken en grachten kennen immers geen landsgrenzen en zodoende bestaat er vanuit milieubekommernis een bewuste en echt nodige samenwerking qua planning, actie-voeren, verzorging, een intense samenwerking door vrijwilligers-natuurbewuste mensen, onder de naam Land van Reyen, zo genoemd naar het grondgebied dat de hier al geciteerde woongebieden bestrijkt.

Natuurpunt vzw beschikt over voldoende documentatie om belangstellende inwoners gedetailleerde uitleg en verantwoording te bezorgen.

KLEIN ZWITSERLAND

Een onlangs verspreide omzendbrief van afdeling Land van Reyen, over het nog al té ongekende natuurreservaat in Mortsel, populair maar terecht, Klein Zwitserland geheten, geeft het bestaan van het beschermd gebied bondig weer. Het volstaat daaromtrent te citeren: In het noorden van de stad Mortsel, naast de historische hoeve Dieseghem, ligt Klein Zwitserland, een natuurreservaat van 6 hectare.

"Natuur in rust": winterwandeling 2005 op zondag 20 februari 2005

We belichten hier de verschillende natuurrijken (planten, dieren, fungi,...) in de winter. Speciale aandacht is er ook voor het bodemleven, wat gaat er om in de strooisellaag in de winter, zijn er nu nog paddestoelen te vinden, welke dieren houden hun winterslaap en welke niet, zijn al onze planten in de rustfase?

Afspraak om 14u aan de Dieseghem-hoeve. Gidsen Bob & Yves. Duurtijd 2u.

Nieuwe publicatie

Ter gelegenheid van de Geschenkenbeurs bracht de Werkgroep Wolvenberg Natuurlijk een cd-rom uit met opnieuw honderden becommentarieerde foto's over Wolvenberg en de Stedelijke omgeving.

De titel :

Wolvenberg tussen Spaanse en Grote omwalling.

Elke liefhebber kan deze bekomen bij de werkgroep aan 5 Euro. Niet te missen! Bovendien staat hierop een bijdrage van de mensen die jarenlang het gebied onderzochten op Mollusken. Ook de brochure die Wim Strecker ontwierp voor de Open Monumentendag kunt u hierop aantreffen.

Nieuwe organismen gezien in ons natuurgebied

• Groot heksenkruid

Tijdens de voorbereiding van de Open Monumentendag vond Wim Strecker een bloeiende plant Groot heksenkruid op de verboste zuidhelling van de vest. *Circaea lutetiana* is 'Oorspronkelijk inheems', wordt vermeld voor alluviale bossen, op min of meer hydromorfe bodem, is bovenal een echte schaduwplant. Reeds in lichte schaduw wordt ze verdrongen door forsere soorten zoals Dagkoekebloem, Zevenblad, Grote brandnetel en Kleine klit, die hier welig voorkomen. Enig rondspeuren leverde geen andere soortgenoten van heksenkruid op, tot de omringende kruiden in

vitaliteit afnemen en er in totaal 5 planten werden herkend, waarvan 4 zaaddragend. Groot heksenkruid is momenteel niet bedreigd. Het staat bovendien aangeschreven als een Oud-bos plant, waardoor haar verspreiding op Wolvenberg een goede indicatie is voor de maturiteit van de bosvorming.

De soort is overblijvend, en kiemt in het

late voorjaar als het speenkruid al op zijn retour is. Eenzijdige dopvruchten, voorzien van haken, worden door dieren (Bosmuis, Konijn) in de vacht meege-
nomen en verspreid. De dichtst bijzijnde vindplaats is een oud plantsoen aan de Kievitstraat, waar ze reeds meer dan twintig jaar is gezien. Ze groeit ook in het Boekenbergpark. Voor het Ringbos waren nog geen gegevens bekend. Als Vochtige freatofyt is zij aan grondwater gebonden, dus op zoveel plaatsen zullen we haar niet hoeven te zoeken. Ik heb ze ook aangetroffen op Fort 4 in 2002.

• Mannetjesvaren

Tijdens de Open Monumentendag zelf merkte Frank Rylant een jonge varenplant op, niet ver van het Groot heksenkruid. Het was inderdaad Mannetjesvaren, de eerste plant die we op Wolvenberg zelf op de naakte bodem weten groeien. Elders in het Ringbos hadden we dit al wel vastgesteld, meer naar het Nachtegalenpark op. Dit is opnieuw een bewijs dat het Bos begint te rijpen, want ook *Dryopteris filix-mas* staat in het Register Flora Vlaanderen genoteerd als Oud-bos plant. De ecologische groep waar we deze mooie Niervaren aantreffen is 'Bos en struweel op vochtige voedselarme basische bodem', opnieuw mooi gebonden aan de kalkrijke zandige klei. Deze Sporenplant is overblijvend met compacte, onvertakte rizomen. Na jaren lijken ze op een stammetje te groeien, maar zo ver zijn we hier nog niet. De goudgele schubben op de bladvoeten waren nauwelijks ontwikkeld, maar voldoende om te weten dat het niet om Geschubde mannetjesvaren gaat, een verwante soort die iets zuidelijker voorkomt.

• Zachte duizendknoop

Aan de poelen wordt pas laat in het jaar gemaaid, en vlak voordien is er natuurlijk een korte inspectieronde. Daarbij werd in de droogvallende poel (perceel 8) een grote vlek fraaibloeiende kleine duizendknoopjes gezien, met kenmerken tussen Perzikkruid en Waterpeper in. Zachte duizendknoop heeft haar naam hierdoor gekregen, omdat zij wat op de scherp-peperige Waterpeper lijkt en toch zacht smaakt. In het Engels heet ze duidelijk Tasteless Water-pepper. Op de volkstuinten van de Veldekens werd Zachte duizendknoop in onze omgeving voor het eerst genoteerd in augustus 2000.

Polygonum mite staat in de Rode lijst als momenteel niet bedreigd maar in onze stedelijke omgeving - waar alle water lijkt te verdwijnen - is ze toch maar zeldzaam ! In Vlaanderen wordt ze toenemend waargenomen. Men vindt Zachte duizendknoop in de groep Pioniervegetatie op natte zeer voedselrijke bodem, ze is een Natte freatofyt (obligaat) en is dus van rechtstreeks contact met grondwater afhankelijk. Daarom vinden we ze alleen op plaatsten waar grondwater uittreedt. Ze wordt verspreid door water. Het bloemdek houdt lucht vast, zodat de vruchten drijvend verspreid worden. Zachte duizendknoop kiemt in de lente en kan nog laat in het jaar bloeiend worden aangetroffen.

• Kolibrievlinder

De Heer Belmans wist mij op de stage-wandeling van Sylvester Timmermans een mooie waarneming te vertellen. In zijn volkstuin in Berchem vertoefden exemplaren van *Macroglossum stellatarum*, ons beter bekend als Meekrapvlinder of Kolibrievlinder. Deze zuidelijke soort

NATUURPUNT BERCHEM

Rietvink 1 - 2005

wordt de laatste jaren tot in Nederland aangetroffen. De diertjes fladderen als een echt vogeltje stil in de lucht en zuigen met hun lange roltong honig uit langkelkige bloemen, zoals petunia's en anjers. Ze hangen soms massaal rond vlinderstruiken en zijn bijzonder bekoorlijk. De soort werd zelf gezien in de Driekoningenstraat. De Kolibrievlinder haalde onlangs de krant omdat iemand in Rumst één exemplaar had gezien. Blijkbaar komen ze ook in Berchem voor.

• Valse hanekam

Tijdens de voorbereiding van de paddestoelenwandeling trof Frans Wouters een exemplaar van de Valse hanekam aan in het grasland naast het pad. De soort stond nog niet vermeld in onze lijst, en is bij deze opgenomen als waarneming. Het was weer een droog jaar (plus pompwerken!) dat gekenmerkt was door het overvloedig optreden van bijvoorbeeld Valse Hanekam (*Hygrophopsis aurantiaca*) en Gewone krulzoom (*Paxillus involutus*), zelfs op die plaatsen waar onze poelen en natte bosjes liggen.

• Knolboterbloem

Deze soort werd pas nu op Wolvenberg zelf aangetroffen, hoewel we ze reeds kennen van de graslanden op de Ring, Begraafplaats Middelheim en de Brilschans.

Ranunculus bulbosus is een plant van droge, neutrale graslanden, met een voorliefde voor voedselarme tot matig voedselrijke basische bodem

In open graslanden met lage begroeiing vinden we ze het meest. De hoogte bedraagt 15 tot 50 cm, en ze valt vooral op door de teruggeslagen kelkblaadjes en de aanliggende haren op de hoogste stengeldelen. Het uitgebloeide bloem-

hoofd draagt een bol van afgeplatte deelvruchten, met typische boterbloemhaakjes en een mierenbroodje.

Knolboterbloem is overblijvend met compacte, onvertakte rizomen.

De uitlopers zijn zeer kort, dus niet zoals Kruipende boterbloem, die met lange scheuten het grasland veroverd. In het Register Flora Vlaanderen wordt voorts vermeld dat ze blaasvormige-'arbuscular' mycorrhizen vormt. Deze symbiose tussen een schimmel en de wortels van de plant, schimmels, vermindert o.a. de vatbaarheid voor parasitaire bodemschimmels.

Knolboterbloem staat bekend als een stress-tolerante ruderaal, die het ook in zwaar betreden weiden goed uithoudt. Toch vermeldt de Rode lijst haar met een significante afname als achteruitgaand in Vlaanderen. In de oude literatuur - Van Heurck (1861), p. 6 - vinden we de Knol-Ranonkel als zijnde "Zeer gemeen op de stadsvesten van Antwerpen (Nob.)"

• Grote stinkzwam

Voor het eerst is Grote stinkzwam aangetroffen in het wandelpark. Het is een algemene soort in bossen, waar deze saprofyt uit een bolvormige zwelling - het duivelsei - oprijst als een heuse isimo fallus. De olijfgroene top is een slijm laag vol sporen, die verspreid worden door vliegen. Deze nijvere diertjes worden trouwens aangelokt door een bijzonder sterke aasgeur, waaraan de stinkzwammen hun naam te danken hebben. Op zich is de vondst van *Phallus impudicus* niet belangrijk, maar voor ons is het weer een soort die duidt op de rijping van de bodem. Op de vindplaats stonden vroeger iepen, die thans bovengronds verdwenen zijn. In een tijdspanne van 20

Rietvink 1 - 2005

uur is de Grote stinkzwam uit de grond verrezen, en na een dag of twee kunnen de slakken hem al zo toetakelen dat er vrijwel niets van overblijft.

• Dikke korfslak

Deze bijzondere slak leeft aan de vijver die zo genadeloos is bejegend tijdens de werken aan de Ring. Het zijn zeer kleine slakjes en van dit geslacht staan de Zeggekorfslak en de Nauwe korfslak op de Europese lijst van de beschermde soorten als met uitsterven bedreigd. *Vertigo antivertigo* heeft tandjes op de schelpmond. De korfslakken kregen hun naam omwille van de vorm van een antiek bijenkorfje. In bijgaand artikel van Nathal en medewerkers krijg je een voorproefje van de tekst die ze voorbereiden voor het volgende ANKONA-jaarboek.

Erik

De dikke korfslak *Vertigo antivertigo*

(Draparnaud, 1801)
in het natuurdomein Wolvenberg

Nathal Severijns, Jean Wuys,
Frank Celen

(Werkgroep Belgische
land- en zoetwatermollusken,
Belgische Vereniging voor Conchylologie;
Buizegemlei 111, B-2650 Edegem,
Belgium - bvc.severijns@village.uu.net.be)

Sinds begin 2001 wordt er onderzocht
welke soorten land- en zoetwater-

NATUURPUNT BERCHEM

mollusken voorkomen in het natuurgebied Wolvenberg in Berchem. In totaal zijn daarbij reeds 46 verschillende soorten waargenomen. Onlangs werden er twee exemplaren van de dikke korfslak *Vertigo antivertigo* (Draparnaud, 1801) gevonden, één op een stuk drijfhout aan de rand van de vijver en een tweede op de oever vlak bij de vijver.

De dikke korfslak (Figuren 1 en 2) is een slakje met een zeer klein kastanjebruin huisje (hoogte maximaal 2,2 mm) met 5 omgangen met zeer fijne verticale streepjes (groeilijnen). Typisch voor deze soort is de mondrand die aan de buitenzijde sterk is ingedeukt en die aan de binnenzijde tussen 6 en 11 tanden heeft. Het slakje komt voor op vochtige en drassige plaatsen, vaak op dode bladeren, op zegge langs de waterkant of in aanspoelsel van rivieren of plassen. Dit is een erg speciale vondst. Terwijl de dikke korfslak in Nederland nog algemeen voorkomt, is ze in ons land in de voorbije vijftig jaar zeer sterk achteruit gegaan. Dit is, net als in Duitsland, deels te wijten aan het droogleggen en de verdwijning van veel vochtige biotopen. Terwijl de soort tussen de jaren 1900 en 1950 nog op 30 plaatsen in ons land voorkwam (vooral in Vlaanderen), werd ze na 1950 nog slechts op 6 plaatsen gemeld (De Wilde, 1986). Ze is daarom op de rode lijst geplaatst van soorten die in België met uitsterven zijn bedreigd (Backeljau, 2004).

In de directe omgeving van Antwerpen werd de dikke korfslak nog nooit waargenomen. Wolvenberg is dus een totaal nieuwe vindplaats voor deze soort. Om deze reden maar zeker omdat de soort met uitsterven is bedreigd, is het absoluut noodzakelijk dat alles ondernomen wordt om het biotoop van de dikke korfslak op

NATUURPUNT BERCHEM

Rietvink 1 - 2005

Wolvenberg, met name de vijver en zijn directe omgeving, te beschermen en in stand te houden.

Foto van *Vertigo antivertigo*.
De mondopening van dit exemplaar wordt afgesloten door een epifragma waardoor de tanding niet te zien is.

Tekening van het huisje van *Vertigo antivertigo* (uit Adam, 1960).

Adam, W., 1960. *Mollusques, Tome I. Mollusques terrestres et dulcicoles, Faune de Belgique*. Bruxelles, Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique.

Backeljau, Th., 2004. www.natuurwetenschappen.be, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (K.B.I.N.), Brussel.

De Wilde, J.J., Marquet, R., & Van Goethem, J.L., 1986 - *Voorlopige Atlas van de landslakken van België / Atlas provisoire des gastropodes terrestres de la Belgique*. Patrimoine van het K.B.I.N., Brussel.

Ooievaar op Wolvenberg

Koen Henkens schreef ons : twee weken geleden (zaterdag 13.11.04) kreeg ik een telefoontje van een kennis. Ze had op de Singel ter hoogte van de Wolvenberg een ooievaar zien zitten op een lantaarnpaal, dit rond 14u. Een geloofwaardige observatie volgens mij.

De waarnemer is Marij Cremers uit Edegem, die toen op weg was naar het conservatorium. Ze beschreef de oranje snavel en de zwarte staart (of eigenlijk de vleugelpunten).

Steven Keteleer heeft dit fenomeen al die jaren van dichtbij gevolgd. 'Er zijn al meer ooievaars overgevlogen, maar niet rustend aan het gebied Wolvenberg. Soms, zoals in Wijnegem, zitten vele tientallen ooievaars op lantaarnpalen tijdens de trek, of op uitsteeksels en torentjes van gebouwen. Dat ze neer komen in de stad is ook niet ongewoon. Alleen wilde exemplaren trekken naar Afrika. De kolonies in het Zwin en Planckendaal worden bijgevoerd, dus blijven de dieren in de buurt.'

Spijtig dat we geen ringgegevens hebben kunnen lezen.

Hoe dan ook: dit is opnieuw positief nieuws.

Erik

Novembervondsten in de marge

In Berchem en Antwerpen werden dit jaar eveneens 'buiten natuurgebied' planten geïnventariseerd. Hierbij werden merkwaardige soorten opgemerkt en - indien reeds op naam gebracht - opgenomen in de gegevensbank van FON (Floristisch

Rietvink 1 - 2005

Onderzoek voor Natuur-behoud). Dus later meer van dit als er ook een identificatie volgt.

• Goudbes

In het Harmoniepark werd op een werfje naast de feestzaal 'Harmonie' een Nachtschade opgemerkt met grote donzige hartvormige bladeren en een kleine omlaag hangende klokvormige bloem. De plant werd vroeger ook al gezien aan de Dijle en aan de Grens-

maas. *Physalis peruviana* is ook bekend onder de naam Ananaskers, Inkapruim en voorts de absoluut foute naam Kaapse kruisbes, vooral fout omdat kruisbes een Steenbreek is. Goudbes komt oorspronkelijk uit Zuid- en Midden-Amerika, en niet van de Afrikaanse Zuidkaap. Nu komt ze als fruit uit de supermarkt.

Deze **zeer zeldzame** plant is verwant aan Lampionplant, waarvan de oranje, uitgegroeide vruchtkleppen heel wat groter worden. De zaadjes uit de bessen worden blijkbaar door mens en dier uitgescheiden of uitgespuwd - al dan niet verspreid door water - en kunnen in warme voedselrijke omstandigheden uitgroeien tot een zichzelf uitzaaiende soort. Wordt dit herhaald vastgesteld, dan noemt men deze exoot 'ingeburgerd'. De

NATUURPUNT BERCHEM

plant heeft vergelijkbare ecologische voorkeuren als Tomaat, die we ook in het wild aantreffen.

• Rozetsteenkens

Deze bijzondere kruisbloemige ken ik vooral van de spoorwegbermen en de Petroleumsite op het Kiel. Achter mijn hoek werden tal van plantgaten gemaakt om bomen in te planten. Deze 26 vrijwel rechthoekige zandbakken-boomspiegels genaamd - werden dit jaar gekoloniseerd door niet minder dan 76 soorten planten. Enkele daarvan zijn nieuw voor deze hoek van de stad. Tijdens een onderzoek van de spoorbermen tussen station Berchem en Antwerpen Centraal kwam ik deze Rozetsteenkens daar ook tegen. Bij ons in Vlaanderen is het de witbloeiende ondersoort (subspecies) *arenosa* die we ontmoeten. In Wallonië is de ondersoort *borbasii*, die daar trouwens inheems is, op kalsteenrotsen, lila bloeiend aanwezig. Rozetsteenkens is een zeldzame plant van droge, neutrale graslanden, in onze regio meer nog in pioniervegetatie op droog stenig substraat aanwezig. *Cardaminopsis arenosa* subsp. *arenosa* wordt tussen 10 en 50 cm hoog, en neemt een stikstofarme bodem in volle licht voor lief. De bloei treedt op van april tot september. Ik vond ze nog bloeiend in november. De kiemtijd is het Voorjaar. In de Kardinaal Mercierlei komt het licht alleen 's namiddags volop tot bij deze planten, wat ze wat trager tot ontwikkeling bracht. In Vlaanderen is deze neofyt uit Midden-Europa ingeburgerd, In het Frans noemt men ze *Arabette des sables*. Voor de Rode lijst is ze achteruitgaand, met een significante afname. Misschien heeft ze in de steden een betere kans.

NATUURPUNT BERCHEM

Rietvink 1 - 2005

• Esdoornganzenvoet

Ganzenvoeten zijn 'eenvoudige' soorten, die voor het merendeel in een onstabiel milieu gedijen. Zo ook is *Chenopodium hybridum* bekend uit pioniersituaties van (matig) voedselrijke, niet humeuze, kalkhoudende maar niet kalkrijke, droge gronden. Dat ze in de zelfde plantgaten opduikt als de weinig voedsel eisende Rozetsteenkens is een raadsel of een toeval. De plant houdt ook van vol licht - zelfs lichte schaduw - maar van uitgesproken stikstofrijke bodems. Esdoornganzenvoet kiemt in het voorjaar uit haar zaadbank, die meer dan vijf jaar kan bedragen. In Vlaanderen is ze voor de Rode lijst **zeer zeldzaam**, al is er thans een significante toename.

Oorspronkelijk inheems, en in het Antwerpse nog regelmatig opduikend.

• Sneeuwvlokje

In de Pieter De Coninckstraat troffen Wim en ik tijdens een onderzoek van de stedelijke omgeving een witbloeiend klein plantje aan op het voetpad. Daar de soort ons onbekend was, stuurden wij de foto op naar Filip Verloove, die al jaren opzoekingswerk verricht voor de inburgering van nieuwe soorten in het gebied van de Flora. Het betreft een tuinplantje dat als 'wachtkamersoort' voor de Nederlandse flora staat vermeld. *Sutera cordata* is afkomstig uit Afrika, en is ook reeds gevonden in Brugge, Gent, Luik,...

Erik

Houtsnip

In Berchem en Antwerpen stellen we al enkele jaren vast dat Houtsnip ook 's zomers in de stad aanwezig is. Of ze er broeden is nog een andere zaak, maar er is gelegenheid om er te leven. Niet alleen op Wolvenberg maar ook in het Hof van Leysen konden wij deze mooie vogel (*Scolopax rusticola*) herhaaldelijk waarnemen. Zaterdag 6 november belde Ward mij op om raad, want hij vond een Houtsnip op de straat aan de Brilschans. Het dier deed geen enkele poging om zich uit de voeten te maken. Omdat het niet mogelijk was enig letsel te ontdekken en het dier daar laten wegens verwildeerde katten te gevaarlijk was, bracht Ward het naar het vogelasiel in Kieldrecht. Op weg er naar toe stopte hij even bij ons thuis, zodat ik het dier van nabij kon kijken. Het was ongeringd en bijzonder vermagerd. Tijdens de trek landden deze dieren zelfs in onze stad, niet wetende dat ze er het ganse jaar zouden kunnen foerageren. Het blijft ongelooflijk dat dieren die uitkippen in de wildernis in het noorden tijdens de trek over ons West-Europees industrielandchap moeten vliegen en er dan nog een noodlanding moeten maken bovendien. Toch is de stad veiliger dan het buitengebied. Houtsnip stond vroeger op menig menu, en niet iedereen houdt rekening met de beschermde status van deze vogel.

**Nieuws uit de natuur op
Wolvenberg**

• **september 2004**

Beheer werd vier maal in groep uitgevoerd, waarbij vooral de bestrijding van exoten centraal stond. Op de massapopulatie Japanse duizendknoop werd met succes een graslandbeheer uitgevoerd, wat twee nieuwe graslanden deed ontstaan. De Watercrassula heeft opnieuw de ganse (droge) poel aan de voetgangersbrug veroverd. De gevolgen van verdroging zijn zeer goed merkbaar. Hoewel er water in de vijver is gebracht, zakt het peil alle dagen. We zullen nu dagelijks metingen doen. Kwestie van tijdig de 'diensten' te verwittigen via een voorspellingscurve van het waterpeil.

Op 11 september was er de cultuurmarkt 'Berchem Bruist' waar we met Rudy, Laetitia en Jos als culturele vereniging een stand hadden. Ditmaal binnen in het Cultureel Centrum, dat zo goed als geen voorbijgangers lokte. De Open Monumentendag werd voor de eerste keer ook in Berchem gehouden, nog wel op Wolvenberg, waar Wim en ik gidsten voor zo'n 50 mensen. Vooral veel nieuwe gezichten en een goede verkoop van info maakten de dag goed. Wim had speciaal voor de gelegenheid een nieuw boekje samengesteld dat ook kan gedownload worden van zijn website :

http://www.strecker.be/Flora/e-txt/wb_brialmont_12p.pdf

op www.strecker.be. Hier ging heel wat opzoekingswerk aan vooraf.

Na afloop troffen we iemand van de milieupolitie die de beslissing van het kabinet Van Campenhout enkel kon mededelen. Het reclamebord staat er, en al onze hoop om er nog tegen te reageren

NATUURPUNT BERCHEM

is vervlogen. Bijkomend probleem is de bijtende stank van de dieselmotor die dag en nacht draait en die de rook tot in de container blaast waar wij onze toestellen onderhouden en het materiaal in- en uit laden. Weerzinwekkend.

Ook hielden we onze kernvergadering. Verslagen werden aan de belangstellenden toegezonden.

Tijdens de begeleiding van de cursisten Natuurgids worden telkens belangwekkende zaken waargenomen, zoals de ontdekking van Zachte duizendknoop (zie elders in dit nummer).

• **oktober 2004**

De maand begint met een toelichting over natuur in de stad voor de landschapsploeg in Ekeren. De milieumaand en de paddestoelenwandeling worden voorbereid met medewerking van Frans Wouters, tijdens het eerste natuurbeheer op zondag, wat maakt dat we met 8 personen aanwezig zijn. De werkgroep Wolvenberg start ook met een bescheiden webpagina op de website van Wim Strecker.

Er is een bende handtasdieven - in bezit van lichte handwapens - opgerold. De voetgangersbrug aan ons terrein was een vaste afspraakplaats om de buit te verdelen, te meer daar de politie hen niet kon bereiken met een politiewagen. Het vandalisme is echter niet opgehouden.

Er is voor elke ingang een voetgangerspoortje in de maak, dat het wandelpark tegen brommers en mountainbikes moet afschermen. Tijdens de Milieumaand Oktober werden enkele klassen en groepen geleid, maar minder dan we mochten hopen. Blijkbaar moeten we zelf reclame maken voor onze educatieve excursies. Tijdens werken aan het reclamepaneel werd een deel aarde over

• november 2004

de oude, blootliggende waterput gestort.

Ook de waarschuwingsdraden er rond zijn verdwenen. Dit historisch erfgoed wordt hopelijk na zijn ontdekking eindelijk veilig gesteld. Nu is het enkel een zeer gevaarlijke put. Merkwaardige fenomenen waren o.a. bloeiende wilgen en rijpe frambozen. Zelfs de goudhaver stond opnieuw in bloei. Midden oktober merkten we dat het dieselaggregaat aan het reclamebord er niet meer stond. Men heeft een aansluiting gemaakt met de openbare elektriciteit die zich aan het kruispunt bevindt. Nog goedkoper, en nog minder hinder dus! Sylvester sluit zijn studiewerk Natuurgids af met een prima geleide wandeling. Gefeliciteerd!

Voor de Milieumaand Oktober komen enkele klassen en groepen naar Wolvenberg, Oud Berchem en de Oude Haven. Van de voorlaatste groep geeft Sammy zich op om mee te helpen op zondag. De beheerswerken op de spoorwegberm worden alvast met iets meer volk uitgevoerd dan gewoonlijk!

Er worden braakballen van een uil gevonden op een gebouw aan Wolvenberg. Jan Villain van Studiegroep Omgeving cvba bezorgde ons enkele specimen met heel wat veren en haartjes erin. Het waren zes lichtgrijze slanke braakballen, met slechts 1 woelmuisonderkaakje. Vermoedelijk gaat het om een Torenavalk, een soort die we al meer in de omgeving mochten opmerken. Bij Uilen worden de meeste beenderen niet verteerd, bij Valken lost het sterke maagsap de beenderresten op. Bovendien slikken deze laatsten hun prooi niet geheel in, maar knabbelen er het beste uit.

Opnieuw een verse cursist Natuurgids: Steven Roelant uit Mortsel. We wensen hem alle succes met zijn studie op Wolvenberg. Ook opnieuw problemen met het reclamepaneel aan de ingang. Op 2 november werd er materiaal gestockeerd naast het ingangspaneel, dus ditmaal IN het natuurgebied. De milieupolitie had een vrije dag, dus kon het afhalen niet worden verboden. De volgende dag stonden er grote laadwagens met nieuwe reclamepanelen, werd er druk gegraven en bekabeld. De bodem werd andermaal omgewoeld tot één grote modderpoel. De werken werden door de milieupolitie onderbroken en 's namiddags bleek het nieuwe paneel niet opgesteld. Wel mocht ik opnieuw vernemen dat onze loods ook niet reglementair stond. Ik wacht wel op een goed argument, want het reclamepaneel staat er niet om het natuurgebied te kunnen beheren, en dat is intussen geregulariseerd.

Op onze percelen op de Brilschans ruimden we een kampement en sluiktort op, dat we toeschrijven aan 'spelende kinderen'. Bijzonder schattig. Begin deze maand vond Ward aan de Brilschans een uitgeputte Houtsnip op de straat. Na enig overleg werd het dier overgebracht naar de Vogelopvang in Kieldrecht. Ik kreeg de kans het diertje van dicht te fotograferen. Het natuurbeheer deze maand werd gefocust op de plaag van pluimessen. Op sommige plaatsen bestond de kruidlaag uit niets anders. Dit hebben we nog nooit meegemaakt. Duizenden zaailingen van deze sierboom werden uitgetrokken. De moederbomen stonden in de omgeving en werden mee opgeruimd. Het fenomeen wordt onderzocht. Wolvenberg is het enige natuurgebied in Vlaanderen waar Pluimes

Rietvink 1 - 2005

massaal verwildert.

De Dag van de Natuur bracht ons dichterbij de buurt. Vele handen maakten het werk licht. Het molluskenonderzoek wordt dit jaar afgerond. Dat natuur in de stedelijke omgeving niet enkel een maatschappelijk belang heeft, bewijzen Nathal Severijns en medewerkers door de vondst van een zeer zeldzame slak. Meer hierover in de bijgaande artikels. Op het einde van de maand komt de ploeg Landschapszorg om enkele grote omvormingswerken uit te voeren in het eikenbos, waar o.m. grote populieren een probleem vormen voor de veiligheid van het spoor.

De oude waterput aan de ingang van het natuurgebied ligt nog steeds open naast het fietspad. Dit werd gemeld in het vroege voorjaar, en nog steeds is er niets voor gebeurd. Nu blijkt dat de put - net als het reclamebord - op grond ligt van de NMBS. Ik heb hierover grondige twijfels. Het gaat er wellicht nog op uitdraaien dat men de oude waterput dempt om er van af te zijn.

Erik

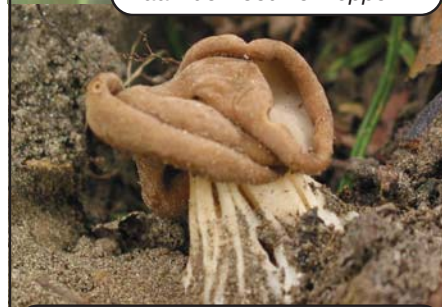
NATUURPUNT BERCHEM

Gewone krulzoom in een schietwilgbroekbos

Bloeiende Knolboterbloem aan de Leeuwenkoppen

Zwarte kluißzwam onder Zomereik. De vrije, bleekgrijze steel is diep gegroefd.

Bloeiend Groot heksenkruid

Witte kluißzwam onder Zomereik

Groep cursuswandeling
Roger Van Veldhoven

De afname van Grote brandnetel is een goede maatstaf voor de verschraving van stikstofrijke humeuze ruigten. Tom aan het werk

natuurpunt

Bosbeheer
Landschapszorg

Vogels loeren en
begluren tijdens de
Berchemse braderij:
en wij die dachten dat
de politie alles onder
controle had...

OCMW verhuurt gronden aan Natuurpunt Land van Reyen in het natuurgebied Molenbeekvallei (Boechout-Vremde)

Het OCMW-bestuur van Boechout heeft besloten 2,5 ha van zijn gronden in de Molenbeekvallei te verhuren aan Natuurpunt Land van Reyen met het oog op een verdere natuurontwikkeling in de Molenbeekvallei. De gronden zijn gelegen tussen het Bloemenhof en de bestaande gronden van Natuurpunt. Het betreft 2,5 ha die tot voor 2 jaar permanente graslanden waren met veel weidevogels; Kievit en schonekster broedend; wulpen, tureluur, ooievaar en ganzen pleisterend.

Twee jaar geleden werden deze gronden omgezet in een maïsakker. De gronden sluiten mooi aan bij de huidige schrale natte graslanden van Natuurpunt in de kom van de vallei. Natuurpunt zal de OCMW-gronden terug inzaaien als grasland om zo de oorspronkelijke toestand in ere te herstellen en weidebloemen en de hoger genoemde vogels terug een kans te geven. Over de rol van het OCMW had Rietvink een gesprek met OCMW-voorzitter Koen T'Sijen.

NP: Waarom dit contract met Natuurpunt,

MOLENBEEKVALLEI

Koen?

Koen T'Sijen: "Het is de historische rol van het OCMW om haar gronden te verpachten voor de landbouw. Ik vind dat deze rol moet herbekeken worden en ruimer moet ingevuld worden. Aan de lopende pachten moet niet geraakt worden, maar wanneer een pacht vrij komt, moeten we ons beraden wat we het beste kunnen doen met deze gronden.

Ik zie drie beleidslijnen. Ten eerste: bepaalde gronden blijven verpachten aan jonge, beginnende landbouwers om hen een zekere duw in de rug te geven. Ten tweede: gronden die vrij komen, verkopen of verhuren om nieuwe sociale initiatieven te financieren. Zo hebben we b.v. recent bouwgronden verkocht aan de Vremdesesteeweg om andere gronden te kunnen aankopen voor De Speelhoeve, een heilpedagogisch dagcentrum voor kinderen met een handicap. Zij kunnen nu in Vremde een groter dagcentrum bouwen en meer kinderen opvangen. En ten derde: gronden bestemmen met een breed maatschappelijk doel. Hier denk ik dan aan het verhuren van gronden aan Natuurpunt voor natuurbeheer of om b.v. een speelbos voor de jeugd mogelijk te maken."

MOLENBEEKVALLEI

NP: Heeft dit dan te maken met de maatschappelijke rol van het OCMW?

Koen T'Sijen: "Absoluut. De rol van het OCMW is meer dan strikt sociale dienstverlening. Sommige beheerswerken in de Molenbeekvallei, naast die van de vrijwilligers, worden immers door een professionele ploeg van Natuurpunt gedaan. Dit is een sociaal werkgelegenheidsprogramma voor kansarmen en minder geschoolden. Het houdt deze mensen uit de werkloosheid en het is zinvol. Op deze manier vervullen het OCMW en Natuurpunt samen een sociale rol. Bovendien moet je als beleidsmaker werken aan meer levenskwaliteit. Dat kan door onrechtstreeks te investeren in ons natuureservaat. "

NP: Hoe zie jij de toekomst van de Molenbeekvallei?

Koen T'Sijen: "Rooskleurig, of moet ik groenkleurig zeggen? Er wordt momenteel gewerkt aan het ruimtelijk structuurplan in onze gemeente. Dat plan moet écht garanties bieden dat we de beekvallei, alleszins op ons grondgebied, duurzaam kunnen beheren. Meer nog, we moeten het natuureservaat via corridors kunnen verbinden met andere groene

Rietvink 1 - 2005

ruimten zoals b.v. het bosrijke gebied Boshoeck. Voor zo'n ruimtelijk structuurplan is natuurlijk politieke moed nodig, maar ik wil er alvast voor gaan."

NP: Dank je wel, Koen, voor dit gesprek.

Bert Andries

Veel werk verricht deze herfst!

Vier maal waren de weergoden ons gunstig gezind en zorgden ze voor een prachtig herfstzonnetje tijdens onze werkdagen. Iedereen heeft dan ook ten volle genoten.

Op 9 oktober namen we de opschietende wilgen rond enkele poelen onder handen. Zo kan de zon weer zijn werk doen in de lente en voor de broodnodige opwarming van het water zorgen, waardoor de amfibieënlarven sneller kunnen ontwikkelen. (hier passen de mysterieuze foto's bij)

Een ruigte werd gemaaid met de hulp van een tractor van één van onze vrijwilligers. Anderen zorgden voor de afvoer van het maaisel.

Op 26 oktober leidde Jef zes leerlingen van het Sint Gabriëlcollege rond in de Molenbeekvallei bij een schitterend ochtendlicht. De leerlingen luisterden aandachtig en gingen na de wandeling gemotiveerd aan de slag bij het opruimen van hout en takken van populieren, die voordien door weer een andere vrijwilliger waren omgezaagd. Deze leerlingen hadden natuurbeheer gekozen in het kader van het zorgproject van Sint-Gabriël.

's Anderendaags was het de beurt aan het Sint- Jozefinstituut uit Borsbeek om de handen uit de mouwen te steken. Na een korte rondleiding door de vallei onder leiding van Bert werd de rest van het hout en takken verwijderd. De ene leerling ging

Rietvink 1 - 2005

al wat gemotiveerder en enthousiaster aan de slag dan de andere. Maar tegen de middag was al het geplande werk gebeurd. Deze werken kaderen in de omvorming van een monotoon Canadapopulierenbos naar een gevarieerd streekeigen bos met o.a. zomereik, boskers, es, lijsterbes, sporkehout, meidoorn, Gelderse roos...en langzaam wordt het resultaat zichtbaar.

20 november was de 'grote' Dag van de Natuur in de Molenbeekvallei. Traditiegetrouw kwamen de scouts van Boechout ons enthousiast een handje toesteken. Er moesten wilgen geknot - kolfje naar de hand van onze ervaren knotters - onder andere om een 100-tal wilgenpoten te leveren voor de actie Behaag Natuurlijk, waarover je elders in deze Rietvink leest. Particulieren hadden deze poten besteld om te planten in Lint, Mortsel en Boechout. Zo krijgen de 100-jarige knotwilgen uit de Molenbeekvallei klonen die het landschap voor de volgende 100 jaar zullen sieren met de robuuste en oervlaamse knotwilgen. Verder moesten de restanten van een ingevallen schuilhok verwijderd worden van één van onze nieuw aangekochte percelen. De vooroorlogse kar van Frank deed hier nogmaals uitstekend dienst om al het afval van het terrein te verwijderen. Ook de knotpoten voor Lint en Mortsel werden door Frank en zijn kar op tijd geleverd voor de actie Behaag Natuurlijk.

De helpende (mechanische) "hand" van Marc Tersago was meer dan welkom bij de zwaardere werkzaamheden tijdens de beheersdag van 9 oktober.

MOLENBEEKVALLEI

De 81 knotpoten voor Boechout werden door de gemeentearbeiders van Boechout van het terrein naar de verdeelplaats gevoerd.

's Middags was er - ook traditiegetrouw - de overheerlijke en versterkende soep van 't Kaneel om er nog een lange namiddag tegenaan te gaan. Nog wat oude weipalen moesten verwijderd worden: geen probleem voor de jongverkeners!

's Avonds kon iedereen, na de dorst gelest te hebben, moe maar tevreden naar huis. Weer zo'n gezellige dag werken in de Molenbeekvallei om nooit te vergeten.

Dank aan alle vrijwilligers, het Sint-Gabriëlcollege, het Sint-Jozefinstituut en de scouts van Boechout voor de broodnodige hulp

Bert

Winterwandeling

Op zondag 30 januari organiseren we een wandeling door de winterse landschappen van de Molenbeekvallei.

Dit zal anders zijn dan onze traditionele begeleide natuurwandelingen. Het wordt een stevige wandeling door de winterse koude. Hopen maar op een zacht winterzonnetje of misschien een sneeuwlandschap. We vertrekken aan de kerk van Vremde en doorkruisen twee maal de Molenbeekvallei langs oude veldwegen. Stevige? waterdichte stapschoenen zijn onontbeerlijk. Reken maar op 2 uur wandelen.

Afspraak op zondag 30 januari om 14u aan de kerk van Vremde. Nadien kunnen we nog gezellig opwarmen in één van de drankgelegenheden in het dorp.

Info: Bert Andries 03/455.82.89
of bert.andries@landvanreyen.be

LAND VAN REYEN

"Behaag... Natuurlijk" opnieuw groot succes

De campagne "Behaag...Natuurlijk" werd dit jaar voor de 11de keer georganiseerd. Met deze actie wil Natuurpunt het aanplanten van streekeigen hagen bevorderen, door deze aan democratische prijzen aan te bieden. Kleine landschapselementen zoals hagen, houtkanten en bomenrijen zijn voor migrerende dieren erg belangrijk als verbindingsweg tussen natuurgebieden. Streekeigen plantensoorten zijn hierbij aantrekkelijker voor insecten, vogels en andere dieren dan uitheemse soorten. Bovendien zijn ze beter aangepast aan ons klimaat en beter bestand tegen ziekten en plagen.

Zeven Natuurpuntafdelingen nemen aan deze behaagactie deel, waaronder ook Land van Reyen. De actie werd ook dit jaar weer tot een goed einde gebracht dankzij de inzet van vele Natuurpunt vrijwilligers en de vlotte samenwerking met de gemeentebesturen.

Rietvink 1 - 2005

De hagen worden aangeboden in pakketten van één of meerdere soorten (gelderse roos, (haag)beuk, rode kornoelje, meidoorn...). Sinds enkele jaren worden ook klimplanten (bosrank, wilde kamperfoelie, hop) en knotpoten (knotwilg) aangeboden. De verdeling vond dit jaar plaats op zaterdag 27 november. Met in totaal 565 verkochte pakketten in onze afdeling was de actie ook dit jaar weer een succes. Beukenhagen zijn het meest populair (187 verkochte pakketten). Van de knotwilgen en de klimplanten werden in totaal resp. 99 en 71 pakketten verkocht.

Streekeigen hagen zijn duidelijk weer in trek en vormen een uitstekend natuurlijk alternatief voor de steriele coniferenhagen van vroeger.

Voor meer info hieromtrent verwijzen we naar de links

<http://www.milieuraadmortsel.be>,
www.natuurpunt.be/behaag; www.lint.be
en www.boechout.be.

**Boeiende voorstelling van
waardevol boek "Natuurbeheer"**

Het boek "Natuurbeheer" is een behoorlijke turf, boordevol informatie en wetenswaardigheden omtrent de natuur die ons allen bezig houdt. Mede-auteur van het boek is Geert de Blust, een wetenschapper gespecialiseerd in landschapsecologie, die nogal eens de ogenschijnlijk vanzelfsprekende zaken in vraag durft te stellen. Dat deed deze boeiende verteller ook tijdens de voorstelling van zijn boek in het stadhuis van Mortsel, een gezamenlijk initiatief van het Mortselse Stadsbestuur, de Mortselse Milieuraad, het Davidsfonds en Natuurpunt Land van Reyen. Een voorstelling waarbij de afwezigen eens te meer ongelijk hadden.

Schepen Paul Van Dijk leidde deze avond in met een overzicht van de projecten die het Mortselse stadsbestuur op het vlak van zorg om natuurbehoud realiseerde of op stapel heeft staan. "Een prioriteit voor ons," aldus de schepen, "is het verwerven en bewaren van milieuterreinen".

Land van Reyen-voorzitter Bert Andries schetste vervolgens de werking van deze afdeling in haar verschillende natuurgebieden Molenbeekvallei, Klein-Zwitserland en Wolvenberg. De toehoorders kregen meteen een primeur mee: het OCMW van Boechout heeft 2,5 ha in de Molenbeekvallei in beheer gegeven aan de plaatselijke werkgroep van Natuurpunt Land van Reyen. De voorzitter had ook een woord van dank voor het Mortselse stadsbestuur, waarmee constructief wordt samengewerkt.

Ria Van Peer nam het hoofdstuk "Koude-Beekvallei" voor haar rekening, en pleitte

LAND VAN REYEN

voor een even natuurvriendelijke aanpak van dit project op Mortsel's grondgebied als het voorbeeld van Borsbeek. Ze gaf ook de voorkeur aan aanleg en beplanting ervan op natuurlijke wijze, eerder dan een parkaanleg zoals dit tot op heden het geval is. "De groene rand waarvoor onze inwoners ooit kozen toen ze hier kwamen wonen, moet behouden blijven", was haar conclusie.

De kersverse natuurgids Bart Moons vergastte de toehoorders vervolgens op een enthousiast verhaal over zijn ervaringen met Fort 4, dat zich in alle seizoenen van zijn mooiste zijde toont. Het werd een aanstekelijke uiteenzetting over een biologisch waardevol gebied.

Klein-Zwitserland-conservator Bob Verelst hield een pleidooi voor een nieuwe generatie vrijwilligers, die op hun beurt bereid zijn om de natuur naar de mensen te brengen: gidsen, beheerders en andere medewerkers. Hij hoopt samen met vele anderen dat Klein-Zwitserland over afzienbare tijd uitgebreid zal kunnen worden met de voormalige NMBS-terreinen, momenteel eigendom van de stad Mortsel.

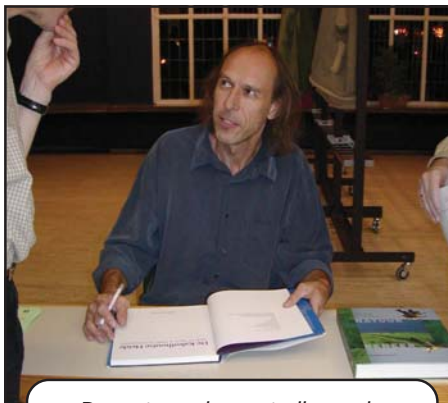
*Verleiden, verbazen,
informereren, stimuleren*

Tot slot kwam auteur Geert de Blust aan het woord over de inhoud van zijn boek "Natuurbeheer". Een boek met een viervoudige doelstelling: verleiden, verbazen, informeren en stimuleren. De spreker slaagde er in om deze vier onderwerpen op een bijzonder boeiende en makkelijk toegankelijke manier te brengen. Hij ging daarbij geen confrontaties met gevestigde opvattingen uit de weg en gaf aldus de aanwezigen

LAND VAN REYEN

stof tot nadenken mee.

Dat bleek overigens uit de gesprekken tijdens de receptie achteraf, aangeboden door het stadsbestuur van Mortsel.

De auteur signeert zijn werk

Belangstelling voor de stand van Natuurpunt Mortsel

Open Monumentendag 2004

Met het thema 'Van nature ...een monument' vond in september de Open Monumentendag plaats. Ook Natuurpunt Land van Reyen deed vrolijk mee om de natuurmonumenten in onze streek te laten verkennen door het grote publiek. En het werd een enorm succes.

Aandacht voor historische landschaps-aspecten in Molenbeekvallei
Zaterdagmiddag openden we in Vremde met een begeleide wandeling in

Rietvink 1 - 2005

de Molenbeekvallei, met speciale aandacht voor de historische aspecten van het landschap. Een 50-tal geïnteresseerden luisterden geboeid naar verhalen over oude veldwegen, 100-jarige knotwilgen, een stenen bruggetje over de Molenbeek van honderden jaren oud, landheren en paters. Het eeuwenlange beheer van graslanden, moerassen, houtkanten en bossen door de mens laat immers sporen na. Neusje van de zalm was de verkenning van het terrein waar vroeger een abdij heeft gestaan. Ook hiervan zijn nog duidelijk relictten in het landschap te merken. Meer details over deze abdij en zijn geschiedenis las je al in de vorige Rietvink. Na de wandeling en zoveel uitleg was het tijd voor een - of meerdere - drankje(s), al dan niet door paters gebrouwen, op het terras onder de kastanjabomen bij onze voor de gelegenheid opgerichte tent. De afwezigen hadden voor de zoveelste keer ongelijk

Herfstwandeling met speciale aandacht voor paddestoelen op Klein-Zwitserland

Ter gelegenheid van de Dag van de Natuur kon het weer er best zijn, mooi maar wel bar koud. Omdat er onder de toehoorders zelfs van het Waasland gekomen waren, moest er ook een inleiding over Klein-Zwitserland gegeven worden alvorens de paddestoelen aan de beurt kwamen.

Aan de Dieseghemhoeve troffen we eerst de sombere honingzwam aan, een soort dat men al eens aantreft op oude boomstronken. Gevreesd in de bosbouw, maar eigenlijk is hij eerder een zwakteparasiet.

Verder zwarte verdroogde judasoor aan de dode vlier aan het weiland 1 als goed voorbeeld van hoe de verse vorm (welke bruin is, zoals we konden zien op

Rietvink 1 - 2005

omgevallen iepen) kan verschillen. In Chinese soepen verwerkt als "black fungus"(mu ehr), een gekweekte variant. Uiteraard de paddestoel bij uitstek welke in Klein-Zwitserland in overvloed te vinden is: de giftige vliegenschwam; symbiont op de wortels van de berkenbomen. Tussen middenberm en KMO-berm verder onder de bast van een boomstronk de rhizomorfen van de honingschwam; dit zijn zwarte strengen (gevlochten myceliumdraden) die lijken op schoenveters en die ettelijke meters lang kunnen worden.

Stuifzwam

We zagen een paarse schorsbreker, een groot exemplaar van een opengebarsten aardappelbovist, nevelzwammen en de mooie oranjebruine slanke trechterzwam, die beide in heksenkringen voorkomen. Het verband tussen de berkenzwam en de tonderzwam werd duidelijk met de werking van de tondeldoos en werd belangstellend gevolgd.

Langs de KMO-bermweg stonden drie mooie pakketjes van ongeveer 15 stuks parelstuifzwammen bijeen, en verderop konden we nog enkele exemplaren van de gekraagde aardsterren(Geastrum triplex) bewonderen. Deze paddestoelen zijn als "uien" al maanden voor het uitkomen te detecteren, en plooiën aan de top open om dan stervormig open te

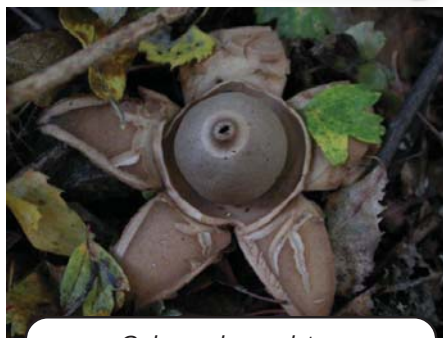
LAND VAN REYEN

krullen. Nu stonden ze er wat oud en verdroogd bij.

We eindigden onze wandeling via de middenberm en zagen nog een groepje geschubde inktzwammen (Coprinus comatus), die graag leven van (honden- en andere) poep, de grote kale inktzwam en tussen bramen op een zompig takje een bosje geweizwammetjes, vol met witte conidiënsporen...

Als afsluiter had Vera S. namens Natuurpunt kern Morsel gezorgd voor een welgekomen vloeibare opkikker voor alle deelnemers.

Yves

Gekroonde aardster

Natuurpunt Land van Reyen was weer eens nadrukkelijk aanwezig op het gekende dorpsfeest Suikeren Zondag te Lint. NP LvR deelde de stand met de Lintse Minaraad.

LAND VAN REYEN

**Het is nooit te laat om
op tijd te zijn**

Tja, wij leven nu eenmaal in een drukke tijd, waarin de meesten onder ons zich van bij het opstaan 's morgens eerst om de schoolgaande kinderen moeten bekommeren, vervolgens haastig ontbijten om tijdig op het werk te zijn. Na afloop daarvan is het alweer haasten om de kinderen op te halen van bij de oppas, het avondeten te bereiden en nog allerlei andere klussen te klaren vooraleer we van één of ander TV programma kunnen genieten.

De juiste datum kennen is bijgevolg essentieel, en dat kan enkel met een goede kalender bij de hand. Laat daar dan nog een aantal mooie natuurbeelden op staan, en onze dag kan niet meer stuk, tenminste niet op dat vlak.

De Natuurkalender 2005 van Natuurpunt oogt eens te meer bijzonder mooi, kost nog steeds een democratische 7,50 € en kan worden aangeschaft bij al de bestuursleden die u achteraan in dit nummer terugvindt. En u weet het: de opbrengst is goed besteed, want daarmee kopen we opnieuw een mooi stukje Vlaams natuurgebied voor onszelf, maar vooral voor onze kinderen en kleinkinderen. Doen !

Rietvink 1 - 2005

COLOFON

Verantwoordelijk Uitgever:

Bert Andries

Redactie:

Gitta Torfs, Erik Molenaar, Yves
Joris, Bert Andries, Paul Van Deuren,
Dirk Verstraeten, An Tombeur

Fotografie:

Yves Joris, Erik Molenaar, Wim
Strecken, Frank Adriaensen, Paul Van
Deuren, Dirk Verstraeten

Opmaak:

look@me productions
www.lookatme.to

Druk:

Copymatic, Berchem
03/239.68.14

Redactie-adres:

Natuurpunt ,Afdeling Land van Reyen,
p/a Bert Andries, Boomkensstraat 20,
2531 Vremde - tel. 03/455.82.89
bert.andries@landvanreyen.be

Website: www.landvanreyen.be

ACTIVITEITENKALENDER

Zaterdag 22 januari

Fort 4

Algemene Ledenvergadering. We beginnen om 20 uur met een fakkeltocht door het oude gedeelte van het fort. Nadien zijn er hapjes en drankjes en worden overzichten gegeven van 2004 en plannen voor 2005.

Afspraak: ingang Fort 4, Dosfellei te Mortsel.

Beperkt aantal deelnemers (50): vooraf inschrijven is noodzakelijk bij Bert Andries op 03/455.82.89 of bert.andries@landvanreyen.be. Enkel leden zijn toegelaten.

Zondag 23 januari

Fort 4

Natuurwandeling in het teken van "overwinteren op Fort 4": bomen zonder bladeren, vogels die de kou trotseren, gallen op bladeren, bladrozetten op de grond, konijnen op de wei, egels onder het blad, vlinders in de hal...

Vertrek om 10 uur aan de burelen van Fort 4, Fortstraat 100.

Info: 03/448.47.96 of fort4@mortsel.be

Vrijdag 28 januari

Wolvenberg

Extra vergadering Wolvenberg om 19.30, Ferd. Coosemansstraat 24, 2600 Berchem.

Zondag 30 januari

Molenbeekvallei

Speciale winterwandeling door de Molenbeekse landschappen langs oude veldwegen.

Afspraak om 14 uur aan de kerk van Vremde.

LAND VAN REYEN

Stevige wandelschoenen noodzakelijk. Duur: ca. 2 uur. Nadien gezellig samenzijn in één van de drankgelegenheden van het dorp.

Info: Bert Andries, 03/455.82.89 of bert.andries@landvanreyen.be

Zondag 20 februari

Klein-Zwitserland

Winterwandeling onder het thema "natuur in rust": we belichten de verschillende natuurrijken in de winter.

Afspraak om 14 uur aan de Dieseghemhoeve.

Gidsen Bob en Yves.

Duurtijd 2 uur

Info: Bob Verelst 03/449.44.88

Zondag 13 maart

Wolvenberg

Kernvergadering Werkgroep Wolvenberg Natuurlijk om 10.00h in de Ferd. Coosemansstraat 24, 2600 Berchem. Het is opnieuw een ontbijtvergadering, waar iedereen voor iets lekkers zorgt. Die ochtend is er geen beheer voorzien. Alle geïnteresseerden welkom.

Elke zondagochtend

Wolvenberg

Elke zondagochtend is er beheer en inventaris van het Wolvenbergcomplex. Bijeenkomen aan de container om 10h. Iedereen welkom

Zondag 24 april

Wolvenberg

Kernvergadering Werkgroep Wolvenberg Natuurlijk om 10.00h in de Ferd. Coosemansstraat 24, 2600 Berchem. Ontbijtvergadering waar iedereen voor iets lekkers zorgt. Geen beheer. Alle geïnteresseerden welkom.

LAND VAN REYEN

Rietvink 1 - 2005

Bestuur Natuurpunt Land van Reyen

Bert Andries Voorzitter Ledenadministratie Aankoopverantwoordelijke Milieuraad en GNOP-commissie Boechout	Boomkensstraat 20	2531 Vremde	03.455.82.89 bert.andries@skynet.be
Jos Stessens Ondervoorzitter Verantwoordelijke Educatie Milieuraad Boechout Afgevaard. Bessemcomité	Fruithoflaan 20	2530 Boechout	03.455.51.19
Ria Van Peer Secretaris Milieuraad Mortsel	Nieuwelei 33b	2640 Mortsel	03.455.87.33 ria.vp@skynet.be
Fred Vanhaverbeke Penningmeester	Ergo De Waellaan 54	2100 Deurne	03.321.66.15 fred.vanhaverbeke@pandora.be
Frank Adriaensen Beleidsverantwoordelijke	Boshoek 234	2530 Boechout	03.454.03.30 frank.adriaensen@ua.ac.be
Marcel Van Waerebeke Conservator Molenbeekvallei Verantwoordelijke Beheer	Grauwe Steenstraat 77/1	3582 Koersel	0479/79.93.66 011/42.22.51 marcel.vanwaerebeke@lin.vlaanderen.be
Marc Janssens Co-Conservator Molenbeek	Berthoutstraat 24	2531 Vremde	03.455.29.79 marc.janssens@medtronic.com
Bob Verelst Conservator Klein Zwitserland GECORO Mortsel	Heideland 12	2640 Mortsel	03.449.44.88 bobverelst@hotmail.com
Griet Lambert Co-Conservator Kl. Zwits. Milieuraad Mortsel	Steenakker 70	2640 Mortsel	03.449.51.57 griet.lambert@skynet.be
Erik Molenaar Conservator Wolvenberg Verantwoordelijke Natuurstudie Milieuraad en GNOP-commissie Antwerpen Redactie Rietvink	F. Coosemans-straat 24	2600 Berchem	03.218.59.69 erik.molenaar@skynet.be
Ludo Dillen GECORO, GNOP-commissie, Milieuraad Boechout	Groene Stap 4	2530 Boechout	03.455.71.32
Marlies Van Waerebeke Groene Winkelstand Promotiemateriaal	Ergo De Waellaan 54	2100 Deurne	03.321.66.15 0479/79.93.66 marlies.van.waerebeke@pandora.be
Dirk Raekelboom Allrounder	Galgeveld 59	2500 Lier	03.454.33.94 0473/53.77.81 dirk.raekelboom@skynet.be
Paul Van Deuren Milieuraad Lint Eindredactie Rietvink	Heidelaan 3	2547 Lint	03.289.09.32 0498/86.83.21 paul.van.deuren@pandora.be
Annemiek Smink Medewerker website	Elisabethlaan 192	2600 Berchem	03/230.84.42 0485/86.48.02 annemiek.smink@skynet.be
Wouter Bervoets Medewerker website	Mechelsestwg. 21	2540 Hove	03.455.91.76 wouterbervoets@hotmail.com

www.landvanreyen.be